

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 38/2000 vp

Hallituksen esitys laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä marraskuuta 2000 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 184/2000 vp).

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslaki-valiokunta (PeVL 44/2000 vp), hallintovaliokunta (HaVL 27/2000 vp) ja työ- ja tasa-arvo-asiainvaliokunta (TyVL 17/2000 vp) ovat antaneet asiasta lausunnon, jotka on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- työministeri Tarja Filatov
- vanhempi hallitussihteeri Pasi Järvinen, työministeriö
- hallitussihteeri Raimo Kärkkäinen, ympäristöministeriö
- lainsäädäntöneuvos Leena Vettenranta, oikeusministeriö
- ylijohtaja Kari Välimäki ja vanhempi hallitussihteeri Hannu Hakkola, sosiaali- ja terveysministeriö
- toimistopäällikkö Niina Jussila, työttömyysturvautakunta
- kehittämispäällikkö Mirjami Airaksinen, Kansaneläkelaitos
- varatoimitusjohtaja Timo Kietäväinen ja lakimies Outi Raitoaho, Suomen Kuntaliitto

- sosiaaliviraston johtaja Aulikki Kananoja ja toimistopäällikkö Pertti Siukola, Helsingin kaupunki
- johtava sosiaalityöntekijä Leena Lindholm ja kuntoutusohjaaja Raimo Kinnunen, Turun Sosiaalikeskus
- erikoistyövoimaneuvoja Leila Alaranta ja sosiaalityöntekijä Ritva Joutsenlahti, Vantaan kaupunki
- sosiaalijohtaja Niina Korpelainen, Kuusankosken kunta
- sosiaalityöntekijä Olli-Pekka Alapiessa, Vihtin kunta
- johtaja Väinö Pässilä, Lahden työvoimatoimisto
- johtaja Jukka Hakola, Rovaniemen monitoimikeskus-säätiö
- toimintakeskuksen johtaja Sampo Järvelä, Tampereen toimintakeskus
- asiamies Jukka Karhu, Palvelutyönantajat
- sosiaalipoliittinen sihteeri Mirja Janérus, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
- lakimies Markku Kojo, Akava ry
- tutkimusjohtaja Aila Järvikoski ja erikoistutkija Kristiina Härkäpää, Kuntoutussäätiö
- ylilääkäri Timo Aro, Ilmarinen
- ylilääkäri Sakari Tola, Varma-Sampo
- professori Pertti Koistinen ja puheenjohtaja Ilkka Sipiläinen, Työttömien ihmisoikeuksien asiantuntijaryhmä
- toiminnanjohtaja Soila Ahomantila ja hallituksen jäsen Terhi Pitkänen-Nuortamo, Valtakunnallinen Työpajayhdistys

- puheenjohtaja Lea Karjalainen, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö TVY
- projektipäällikkö Jyri Juusti.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kuntouttavasta työtoiminnasta sekä muutettavaksi sosiaalihuoltolakia, toimeentulotuesta annettua lakia, työmarkkinatuesta annettua lakia, työttömyysturvalakia, työvoimapalvelulakia, kuntoutusrahalakia ja tuloverolakia.

Pitkäaikaistyöttömien ja työttömyyden johdosta pitkään toimeentulotukea saaneiden asemaa parannettaisiin selkiyttämällä heidän oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan sekä tarkentamalla työvoimahallinnon ja kuntien tehtäviä. Asiakas, työvoimahallinto ja kunta laatisivat yhdessä aktivointisuunnitelman, joka voisi sisältää uutena toimenpiteenä kuntouttavaa työtoimintaa. Kunta järjestäisi osana sosiaalihuoltoa kun-

touttavaa työtoimintaa, johon alle 25-vuotias olisi velvollinen osallistumaan.

Työvoimapolitiittisten toimien tehostamiseksi työnhakuhaastattelusta ja työnhakusuunnitelmasta säädettäisiin nykyistä velvoittavammin lailla. Kuntoutustoimenpiteiden kannustavuuden parantamiseksi ammatillisen kuntoutuksen aikaisen kuntoutusrahan vähimmäismäärä nostettaisiin 2 100 markkaan kuukaudessa, ja kuntoutusajalta voitaisiin maksaa myös ylläpitokorvausta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2001 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleistä

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamiensa selvitysten perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Hallituksen esityksen pyrkimystä parantaa pitkään työttömänä olleiden työllistymisedellytyksiä on pidettävä hyvänä. Pitkittynyt työttömyys on suurin yksittäinen syy työikäisten köyhyysongelmaan. Näin ollen sellaiset toimet, joilla pyritään parantamaan henkilön asemaa työmarkkinoilla, ovat omiaan edistämään yksilön elämänhallintaa ja parantamaan hänen toimeentuloaan. Työllistymisedellytysten parantaminen on siten yksi askel köyhyyden ja syrjäytymisen estämisessä. Käytössä olleilla keinoilla ja resursseilla ei ole toivotulla tavalla pystytty estämään köyhyyden ja syrjäytymisen syntymistä ja

työttömien osan ajautumista pitkäaikaiseen työttömyyteen. Sen sijaan projektitoiminnalla ja eräiden kuntien uusilla toimintatavoilla on saavutettu hyviä tuloksia, jotka ovat olleet myös tämän lainsäädännön pohjana. Ehdotettu uudistus tuo pitkään työttömänä olleille käyttöön uuden sosiaalipalvelun, johon liittyy myös taloudellisten etuuskien lisäyksiä.

Pitkäaikaistyöttömien joukossa on henkilöitä, joiden työttömyys olisi voitu ehkäistä tai katkaista riittävän varhain aloitetun kuntoutuksen avulla. Työeläkelaitosten rooli voi olla merkittävä myös pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisemisessä, joten varhaiskuntoutuksen ohella työeläkelaitosten osallistumista yhteistyöhön työstä luopumaan joutuneiden kuntouttamisessa tulisi vahvistaa.

Mikäli pitkäaikaistyöttömyyden ja syrjäytymisen taustalla ovat terveydelliset rajoitteet, asiakkaan edun mukaista on päästä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa laadukkaaseen terveyden- ja toimintakyvyn arviointitutkimukseen. Työvoimahallinnon arvioiden mukaan pit-

käaikaistyöttömistä on työkyvyttömiä 12—15 prosenttia. Näiden ihmisten työ- ja toimintakyvyn selvittäminen vaatii erityisasiantuntemusta ja lisäresursseja, joita ei ole ollut tarpeeksi saatavilla. Valiokunta toteaa, että välittömät lisäresurssit työkyvyttömiä hoidon tarpeen ja eläke-edellytysten asianmukaiseen selvittämiseen ovat välttämättömiä.

Valiokunta tähdentää, että kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu toissijaiseksi toimenpiteeksi. Kaikissa niissä tapauksissa, joissa työvoimapolitiittisten toimenpiteiden käyttö on mahdollista, ne ovat ensisijaisia. Kuntouttava työtoiminta toissijaisena ei voi korvata työnhakusuunnitelman mukaisia ensisijaisia toimenpiteitä. Valiokunta pitää tärkeänä, että seurataan ensisijaisten toimenpiteiden ja tämän lain mukaisten resurssien riittävyyttä sekä kuntien kustannusten kehitystä. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*).

Asiakkaan asemasta

Kuntouttavassa työtoiminnassa on kyse räätelöidystä sosiaalihuollon palvelusta, jossa lähtökohtana tulee olla laadultaan hyvä palvelu ja asiakkaiden hyvä kohtelu ilman syrjintää. Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (asiakaslain) mukaiset toimintaperiaatteet ovat keskeisiä myös kuntouttavan työtoiminnan järjestämisessä. Asiakkaan ihmisarvoa, vakaumusta ja yksityisyyttä tulee kunnioittaa. Asiakkaalle on annettava mahdollisuus aidosti osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu. Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisessä tulee yhdessä asiakkaan kanssa arvioida asiakkaan kuntoutustarvetta ja työtoiminnan kuntouttavia piirteitä. Koska lain soveltamispiiriin kuuluvassa kohderyhmässä on henkilöitä, jotka oltuaan pitkään syrjässä työelämästä ja mahdollisesti myös aktiivisesta yhteiskunnallisesta osallisuudesta eivät välttämättä ole kovin tietoisia oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, valiokunta pitää tärkeänä, että kutsuttaessa henkilöä aktivointisuunnitelman laatimistilaisuuteen, häntä jo kutsussa

informoidaan asiakaslain mukaisesti hänen oikeuksistaan ja mahdollisuudesta käyttää sosiaaliamiehen palveluita.

Asiakkaan elämäntilanne tulee ottaa huomioon suunniteltaessa kuntoutettavan työtoiminnan käytännön järjestelyjä, joita ovat esimerkiksi matkajärjestelyt, omaehtoinen opiskelu, ja läheisten hoitotarpeet. Hallituksen esityksen mukaan kuntouttava työtoiminta on sovittava yksilöllisesti henkilön työ- ja toimintakyvyn sekä osaamisen mukaan niin, että se on työmarkkinoille pääsyn kannalta mielekästä ja riittävän vaativaa. Henkilön ammattitaito, työkokemus, koulutus, elämäkokemus, harrastukset, tulevaisuuden suunnitelmat ja muut vastaavat seikat on mahdollisuuksien mukaan selvitettävä ja otettava huomioon aktivointisuunnitelmaa laadittaessa ja kuntouttavaa työtoimintaa järjestettäessä.

Uudistuksen voimavarat

Hallituksen esityksen mukaan lain soveltamisalan piiriin kuuluu tällä hetkellä noin 77 000 henkilöä. Aktivointisuunnitelmia tulisi laadittavaksi valtaosalle näistä henkilöistä vuoden 2002 loppuun mennessä. Hallituksen esityksen mukaan kuntouttavaan työtoimintaan tulisi vuosittain osallistumaan lähes 20 000 henkilöä. Esityksessä lähdetään siitä, että aktivointisuunnitelmien tekeminen ja niihin liittyvien haastattelujen ja työn organisointi edellyttävät 50 uuden sosiaalityöntekijän palkkaamista. Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen arvioidaan edellyttävän 500 työtoiminnan ohjaajan työpanosta.

Valiokunta katsoo, että lakiehdotuksen mukaisen toiminnan toteutuksessa painopisteen tulisi olla suoritteiden laadussa määrän sijasta. Tästä syystä aktivointisuunnitelman tekemiseen tulee varata riittävästi resursseja, jotta voidaan huolellisesti paneutua henkilön elämäntilanteeseen. Suunnitelman huolellinen tekeminen, samoin kuin kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen asianmukaisesti, on aikaavievää, eikä lain toimeenpano tule laadultaan toteutumaan ajatelluilla työpanosten lisäyksillä. Tästä syystä kuntien tuleekin varautua asteittain lisäämään sosiaalityöntekijöitä ja työtoiminnan ohjaajia sitä

mukaa kuin velvoitteet lakiehdotuksen siirtymäsäännösten mukaan laajenevat.

Kuntien kustannusvastuun osalta valiokunta, yhtyen hallintovaliokunnan lausunnossa esitettyyn, korostaa, että ottaen huomioon kuntien erilaisuus, kustannusten kehittymistä kunnissa on seurattava tarkoin. Hallituksen tulee ryhtyä välittömästi toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi, mikäli kustannukset nousevat nyt arvioiduista ja siirtyvät liiaksi kuntien maksettaviksi. Kuntien valtiolta saaman korvauksen osalta valiokunta yhtyen perustuslakivaliokunnan lausunnossaan esittämään toteaa, että kiinteää korvausta, jota nyt ehdotetaan korotettavaksi, on mahdollisesti muutettava, jos esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan keskimääräinen kustannus osoittautuu olennaisesti suuremmaksi ja valtion ja kuntien kustannusten jako siten tulisi toisenlaiseksi kuin esityksessä on nyt arvioitu.

Koska kuntouttava työtoiminta on toissijainen toimenpide, sen tarkoituksenmukainen ja tehokas täytäntöönpaneminen edellyttää, että työvoimatoimistot tukevat työnhakijoiden työllistymistä käyttämällä ensin muita palvelukokonaisuuksia, kuten työnhakuhaastatteluita, osaamiskartoituksia, työnhakusuunnitelmaa, koulutusta, palkkaperusteisia toimenpiteitä ja yhdistelmätukea.

Ensisijaiset toimenpiteet on toteutettava siten, että kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat vain ne, joiden työllistyminen sitä vaatii. On huolehdittava siitä, etteivät henkilöt siirry toissijaisten toimenpiteiden piiriin sen vuoksi, ettei ensisijaisia toimenpiteitä toteuteta tehokkaasti riittämättömien resurssien tai hyödyntämättömien määrärahojen vuoksi. Lisäksi kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla on aina oltava mahdollisuus päästä ensisijaisten toimenpiteiden piiriin, kun hänellä on siihen valmiuksia.

Työvoimahallinnon puolella on kuitenkin myös henkilöstön resurssivajetta eikä kuntouttava työllistäminen ja sen vaatima lisätyö saisi vähentää niukkoja resursseja esimerkiksi vajaakuntoisten ja vammaisten työllistämisestä. Työvoimahallinnon vajaakuntoisten työllistämiseen tarkoitettuja erityismäärärahoja tulisikin lisätä.

Kuntouttavan työtoiminnan ohella on vahvistettava mm. tuetun työn kehittämistä ja laajempaa käyttöä. Tuetun työllistämisen menetelmällä on onnistuttu työllistämään Suomessakin satoja vaikeasti vammaisia henkilöitä, kuten kehitysvammaisia ja mielenterveyskuntoutujia. Rahoituksen vähentäminen merkitsisi uhkaa, ettei tuetun työllistämisen menetelmän hyviä kokemuksia kyetä hyödyntämään täysimääräisesti työelämästä syrjäytyneiden nuorten hyväksi.

Valtion ja kuntien yhteistyö

Hallituksen esityksen pyrkimys parantaa työvoimahallinnon ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä on erityisen kannatettava. Joissakin osin maata ja eri paikkakunnilla on jo tähän mennessä järjestetty työllistämistä ja aktivointitoimia, jotka ovat rinnasteisia kuntouttavalle työtoiminnalle, kuten mestari/kisälli-hankkeita. Nämä hankkeet ovat pääsääntöisesti perustuneet eri toimijatahojen kiinteään yhteistyöhön, jolloin on saatu rakennettua toimivia palvelukokonaisuuksia ja työllistymispolkuja. Valiokunta toteaa, että näissä hankkeissa saatuja kokemuksia tulisi pyrkiä hyödyntämään ja turvaamaan myös jo toimiviksi osoittautuneiden mallien jatkuminen. Valiokunta painottaa, että vain hallinnonalojen välisellä toimivalla yhteistyöllä pystytään turvaamaan esityksessä tavoiteltu katkeamaton polku, joka johtaa henkilön työllistymiseen avoimille työmarkkinoille työsuhteeseen.

Valiokunta toteaa, että katkeamattomat polut nuorten osalta ovat erityisen tärkeitä. Siksi yhteistyötä myös muiden hallinnonalojen, kuten opetustoimen kanssa olisi syytä lisätä. Suuri osa vaikeasti työllistettävistä nuorista on vailla ammatillista koulutusta. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että polut kuntouttavasta työllistamisestä koulutukseen olisivat toimivia. Tällä hetkellä soveltuvia ammatillisen koulutuksen muotoja ja koulutuspaikkoja on kuitenkin liian vähän tarjolla. Tämän vuoksi olisi perusteltua uudelleen arvioida ja suunnitelmallisesti kehittää toisen asteen ammatillista koulutusta myös tämän ryhmän tarpeista lähtien.

Työtoiminnan järjestäminen

Lain tavoitteiden toteuttamisen kannalta on tärkeää korostaa kuntouttavan työtoiminnan räätälöintiä kunkin yksilöllisten tarpeiden, kykyjen ja toiveiden mukaan. Työtoimintaa ei tulisi järjestää massatoimintana korostaen hallinnon näkökulmasta toiminnasta aiheutuvien kustannusten minimointia. Sen sijaan erityisesti nuorten kohdalla toiminnan järjestäminen ryhmämuotoisena voi olla hyvinkin perusteltua. Tavoitteiden saavuttamisen kannalta olisi hyödyllistä, jos henkilö voisi valita kuntouttavan työtoiminnan useammasta kuin yhdestä vaihtoehdosta.

Esityksen perusteluissa on kuntouttavaan työtoimintaan soveltuvina tehtävinä tuotu esiin erityisesti hoitoalan työtehtävät. Valiokunta korostaa, että hoitotyöhön sijoitettavien tulee täyttää työssä vaadittavat ammattitaitovaatimukset eikä hoidettavien hoidon laatua tai turvallisuutta saa vaarantaa epäpätevän työvoiman lisäämisellä. Hoitoalalla vallitsevaa henkilökuntavajetta ei saa korvata kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvilla. Hoitoalalla henkilökunta kokee laajasti työuupumusta eikä heidän työtaakkansa kasvataminen esimerkiksi ohjaus-, opetus- ja koulutustehtävien vuoksi ole perusteltua.

Valiokunta ehdottaa lakiin muutosta, jolla mahdollistetaan kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen myös valtionhallinnossa. Valtiolla on tarjottavana useita sellaisia esimerkiksi kulttuuriin, ympäristön- ja kiinteistöjen hoitoon liittyviä työtehtäviä, jotka ovat soveltuvia kuntouttavaan työtoimintaan osallistuville. Valiokunta esittää, että ministeriö selvittää, voidaanko kuntouttavaa työtoimintaa järjestää myös voittoa tavoittelemattomissa yhteisöissä, kuten ns. sosiaalisissa yrityksissä.

Koulutuksen ja seurannan järjestäminen

Uudistuksen toimeenpanon käynnistäminen vaatii sekä työvoimahallinnon että sosiaalitoimen henkilöstön laajaa kouluttamista, jotta lain soveltaminen kunnissa tapahtuisi yhdenmukaisin perustein. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että sosiaali- ja terveysministeriö, työvoimaministeriö, Kansaneläkelaitos, Kunnallinen työmarkkinailaitos ja palkansaajajärjestöt sekä kolmannen

sektorin järjestöt laativat yhteistyössä uuden lainsäädännön vaatiman oppaan, joka soveltuu sekä asiakkaille että lain toimeenpanijoille.

Valiokunta toteaa, että 1990-luvun massa-työttömyyden aikana on luotu useita työnteon ja muun vastaavan toiminnan muotoja, joita ei tehdä työ- tai virkasuhteessa. Näiden toiminnan muotojen jatkuminen pitempään ja kohtaantuminen samoille henkilöille voi lisätä syrjäytymisen riskiä ja marginalisoitumista. Valiokunta pitää tarpeellisena, että hallitus tekee kokonaisvaltaisen selvityksen näistä ilman työsuhdetta tapahtuvista työnteon ja toiminnan muodoista ja niiden vaikutuksista henkilöiden elämänhallintaan, myöhempään työllistymiseen, sosiaaliturvaan ja toimeentuloon sekä työmarkkinoiden toimivuuteen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksen täytäntöönpanoa ja tavoitteiden toteutumista samoin kuin toiminnan kuntoutus- ja työllistymisvaikutuksia ja vaikutuksia syrjäytymisen ehkäisyyn seurataan ja seurannan perusteella annetaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle vuoden 2002 loppuun mennessä selvitys. Seurannan yhteydessä tulee tarkastella rahallisten ja muiden kannustimien toteutumista sekä viranomaisten mahdollisten laiminlyöntien aiheuttamia ongelmia, kuten työ- ja tasa-arvoasiainvaliokuntakin on lausunnossaan esittänyt. Lisäksi selvityksessä tulee arvioida mm. aktivointisuunnitelmien ja kuntouttavan työtoiminnan määrää ja laatua, asiakkaiden ja kuntouttavaa työtoimintaa järjestäneiden tahojen kokemuksia lain tarkoittamista toimenpiteistä sekä viranomaisyhteistyötä. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*).

Yksityiskohtaiset perustelut

3 §. Soveltamisala. Valiokunta ehdottaa pykälän 2 momentin 2 kohtaan lisäystä, jolla lain soveltamisen piiriin tulevat myös ne henkilöt, jotka työttömyysturvalain 26 §:n 2 momentin mukaisen työttömyyspäivärahauden jälkeen ovat saaneet työmarkkinatukea vähintään 180 päivää. Kyse on henkilöistä, joilla ei ole oikeutta

60-vuotiaana työttömyyseläkkeeseen, vaan he saavat työmarkkinatukea.

4 §. Suhde muuhun lainsäädäntöön. Valiokunta ehdottaa sovellettavaa lainsäädäntöä koskeviin viittaussäännöksiin lisättäväksi kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä annetun lain (604/1991).

5 §. Aktivointisuunnitelman laatiminen. Pykälän 1 momentin mukaan työvoimatoimisto ja kunta ovat velvolliset laatimaan aktivointisuunnitelman yhteistyössä työttömän kanssa. Valiokunta pitää tarpeellisena, että henkilöllä, joka osallistuu suunnitelman laatimiseen, on oikeus ottaa mukaansa myös tukihenkilö avustajakseen. Tukihenkilönä voi toimia esimerkiksi lähiomainen, työtoiminnan ohjaaja, henkilökohmainen tukihenkilö päihde- tai mielenterveysyksiköstä tai työttömien yhdistyksen tukihenkilö tai muu vastaava asiakkaan tarpeellisena pitämä avustaja. Valiokunta ehdottaa tätä tarkoittavan lisäyksen tekemistä pykälän 5 momenttiin.

6 §. Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen. Pykälässä säädetään kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen kunnan velvollisuudeksi. Kunta voi järjestää työtoiminnan paitsi itse myös tekemällä sen järjestämisestä kirjallisen sopimuksen toisen kunnan tai kuntayhtymän taikka rekisteröidyn yhdistyksen, rekisteröidyn säätiön tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan kanssa. Valiokunta ehdottaa, että sopimuksen tekeminen kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä olisi mahdollista myös valtion viranomaisen kanssa. Valtionhallinnossa on paljon sellaisia työtehtäviä, jotka soveltuisivat kuntouttavaksi työtoiminnaksi ja valiokunnan ehdottama lisäys tuo siten lisää vaihtoehtoja toiminnan järjestämiseen.

8 §. Suunnitelman sisältö. Lakiehdotuksen mukaan aktivointisuunnitelmaan voidaan sisällyttää työllistämismahdollisuuksia parantavia sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluja. Ottaen huomioon, että lain kohderyhmässä on huomattavan paljon vaikeasti työllistettäviä henkilöitä, valiokunta pitää tärkeänä, että tervey-

denhuollon palveluita aina käytetään, kun ilmenee syytä arvioida henkilön työ- ja toimintakykyä. Mitä pidempään henkilö on ollut työttömänä, sitä tarpeellisempaa toimintakyvyn selvitys on. Valiokunta korostaa, että kun kyseessä ovat viimesijaiset toimet, tulee ne tehdä mahdollisimman huolella ja perehtyä kunkin yksilölliseen elämäntilanteeseen. Suunnitelmaa laadittaessa on kuntoutuspalvelujen osalta selvitettävä myös mahdollisuuksia Kansaneläkelaitoksen tai työeläkelaitosten kuntoutuspalveluihin. Jotta myös Kansaneläkelaitoksen asiantuntemus tulisi huomioon otetuksi, valiokunta ehdottaa 8 §:n 2 momenttiin lisäystä, jonka mukaan aktivointisuunnitelmaa laadittaessa kuullaan tarvittaessa kuntoutuksen asiakaspalvelun yhteistyöryhmää.

Pykälän 3 momentissa säädetään, että aktivointisuunnitelmaan on sisällytettävä kuntouttava työtoiminta, jos työvoimatoimisto arvioi, ettei henkilölle voida välittömästi tarjota työtä tai työllistymistä edistäviä toimenpiteitä. Valiokunta ehdottaa sanan "välittömästi" sijasta muotoilua "viimeistään kolmen kuukauden kuluessa". Kuntouttavan työtoiminnan vähimmäiskesto on kolme kuukautta, jolloin kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen ei olekaan perusteltua, jos arvioidaan, että sinä aikana voidaan tarjota ensisijaisia toimenpiteitä.

Valiokunta ehdottaa 4 momenttiin lisäystä, jonka mukaan arvioon siitä, ettei henkilö voi osallistua kuntouttavaan työtoimintaan, tulee olla hänen työ- ja toimintakykynsä asettamista rajoituksista johtuvaa.

12 §. Oikeus salassapidettäviin tietoihin ja aktivointisuunnitelman tallentaminen. Aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuvilla olisi säännöksen mukaan oikeus salassapitosäännösten estämättä saada ja luovuttaa aktivointisuunnitelman laatimiseksi tarvittavat välttämättömät tiedot. Jotta säännöksessä tarkoitettujen osin arkaluonteisten ja salassapidettävien henkilötietojen käsittely tulisi säänneltyä lain tasolla riittävän täsmällisesti, ehdottaa valiokunta säännöstä täsmennettäväksi. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 44/2000 vp) edellyttänyt sääntelyä täsmennettäväksi siltä osin, mihin ta-

hoihin tarkoitettu tietojensaantioikeus kohdistuu ja että tietojensaantioikeuden todetaan kuuluvan vain aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuville sekä oikeus ulotetaan pelkästään suunnitelman laatimiseen välttämättä liittyviin asioihin. Koska tietojen vaihto on tarpeellista vain aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuvien viranomaisten kesken ja vain yksilöityjen, suunnitelmien laatimiseen liittyvien välttämättömien syiden vuoksi, ehdottaa valiokunta tätä tarkoittavan muutoksen tekemistä pykälään. Täsmennetyt säännöksen mukaan aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuvilla viranomaisilla tarkoitetaan 5 §:n 1 momentin mukaisesti työvoimatoimistoa ja kuntaa. Asiantuntijana käytettävillä henkilöillä tarkoitetaan 8 §:n 4 momentin mukaisesti kunnan terveyskeskusta tai sairaanhoitopiiriä. Lisäksi valiokunta toteaa tässä yhteydessä sen henkilötietojen käsittelyyn liittyvän yleisen periaatteen, että ensisijainen velvollisuus henkilöä koskevien tietojen antoon on henkilöllä itsellään.

Valiokunta huomauttaa myös, että säännöksessä mainitun työvoimapalvelujen henkilörekisterin tietosisältöä koskevat säännökset ovat tällä hetkellä asetuksessa ja ne tulisi ennen uudistuksen voimaantuloa siirtää perustuslain edellyttämällä tavalla lain tasolle.

13 §. Toteuttaminen. Pykälän 1 momentin mukaan työtoiminta on sovittava henkilön työ- ja toimintakyvyn sekä osaamisen mukaan niin, että se on työmarkkinoille pääsyn kannalta mielekästä ja riittävän vaativaa. Lain lähtökohta on, että toiminta räätälöidään yksilökohtaisesti siten, että se palvelee henkilön työmarkkinoille pääsyä. Valiokunta viittaa yleisperusteluissa lausuttuun ja painottaa, että järjestettävän työtehtävän tulee mahdollisimman hyvin soveltua henkilön työhistoriaan ja ammatti-identiteettiin. Tässä yhteydessä työvoimatoimiston ja kunnan sosiaalitoimen edustajain ammatitaito erityisesti korostuu, jotta voidaan onnistua mahdollisimman hyvin henkilön omien edellytysten huomioon ottamisessa. Valiokunta ehdottaa pykälän 1 momenttiin lisättäväksi myös asiakaslakiin sisälty-

vän säännöksen henkilön uskonnollisen tai muun eettisen vakaumuksen kunnioittamisesta.

15 §. Kuntouttava työtoiminta eräissä tapauksissa. Pykälässä säädetään työttömän oikeudesta kuntouttavaan työtoimintaan ennen 3 §:ssä säädettyjen työttömyyden kestoa koskevien edellytysten täyttymistä. Järjestettäessä kuntouttavaa työtoimintaa tällaiselle henkilölle, se tehdään luonnollisesti yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Valiokunta ehdottaakin pykälään henkilön kuulemista koskevaa lisäystä sekä tarkennusta siitä, että tarjolla olevista toimenpiteistä kuntouttavan työtoiminnan tulee parhaiten tukea henkilön elämän hallintaa ja työllistämisedellytyksiä. Valiokunta toteaa, että vapaaehtoisesti kuntouttavaan työtoimintaan hakeutuville henkilöille tulee tämä aina pyrkiä järjestämään.

19 §. Kieltäytyminen ja keskeyttäminen. Jos henkilö keskeyttää kuntouttavan työtoiminnan tai kieltäytyy siitä, on hänelle annettava mahdollisuus ennen pykälässä tarkoitettua seuraamuksen määräämistä keskustella sosiaaliamiehen kanssa ja antaa oma lausunto kieltäytymisen tai keskeyttämisen syistä. Valiokunta ei ehdota tältä osin pykälään muutosta.

20 §. Pätevä syy kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymiseen tai sen keskeyttämiseen. Pykälän 2 momentissa säädetään tarjottuun työtoimintaan liittyvistä kieltäytymisperusteista. Valiokunta ehdottaa kohdasta 3. poistettavaksi sanan "olennaisesti", jolloin kunnan tai muun kuntouttavaa työtoimintaa toteuttavan lain noudattamisen laiminlyönti on pätevä syy kieltäytyä kuntouttavasta työtoiminnasta.

Valiokunta toteaa, että kuntouttava työtoiminta on järjestettävä siten, että henkilöllä on mahdollisuus osallistua siihen siten, että matkakorvaus kattaa todelliset matkakustannukset.

21 §. Toistuva aktivointisuunnitelmasta ja työtoiminnasta kieltäytyminen. Pykälän 1 momentissa säädetään, että toistuvista aktivointisuunnitelman teoista kieltäytymisistä tai kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymisistä tai keskeyttämistä voidaan asettaa työssäolovelvoite. Lisä-

edellytyksenä velvoitteen asettamiselle on, että henkilön menettelystä on pääteltävissä, ettei hän halua osallistua tämän lain mukaisiin työmarkkina- ja palvelu- edistävien toimenpiteisiin. Valiokunta ehdottaa momentista poistettavaksi sanat "tai muutoin", jolloin haluttomuutta osallistua tässä laissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin ei arvioitaisi muun kuin kohdan 1 ja 2 tarkoittaman menettelyn perusteella.

24 §. *Valtion korvaus.* Valiokunta pitää kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä henkilöä kohti maksettavaksi ehdotettua markkamäärää liian pienenä ja ehdottaa sen korottamista 60 markkaan.

Työvoimapalvelulaki

10 d §. *Määräaikaiset työnhakuhaastattelut.* Asiakkaan terveydentilan ja työ- ja toimintakyvyn selvittäminen on tärkeää tehtäessä työnhakuhaastatteluja. Tästä syystä lisäpanostukset työkykyä ja terveydentilaa selvittäviin tutki-

muksiin ovat välttämättömiä. Erityisesti tilanteissa, joissa henkilö ei aktiivisesti osallistu suunnitelman laatimiseen toimintakyvyn selvittämiseen on perusteita. Valiokunta ehdottaa 3 momenttiin lisäystä, että työnhakuhaastattelussa arvioidaan myös henkilön mahdollinen tarve työkykyä ja terveydentilaa selvittäviin tutkimuksiin.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 2.—4. ja 6.—8. lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina,

että 1. ja 5. lakiehdotukset hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että hyväksytään kaksi lausumaehdotusta (Valiokunnan lausumaehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

kuntouttavasta työtoiminnasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 ja 2 §
(Kuten HE)

3 §

Soveltamisala

(1 mom. kuten HE)

Tätä lakia sovelletaan lisäksi aktivointisuunnitelman laatimiseen ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen työttömälle 25 vuotta täyttäneelle työmarkkinatukeen oikeutetulle tai toimeentulotukea saavalle, jolle on aiemmin laadittu työvoimapalvelulain 10 c §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu työnhakusuunnitelma ja

(1 kohta kuten HE)

2) joka on työttömyysturvalain 26 §:n 1 tai 2 momentin mukaisen työttömyyspäiväraha-

den jälkeen saanut työttömyyden perusteella työmarkkinatukea vähintään 180 päivältä; taikka

(3 kohta kuten HE)

(3 ja 4 mom. kuten HE)

4 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Sen lisäksi mitä tässä laissa säädetään aktiivointisuunnitelman laatimisesta ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä, sovelletaan, mitä sosiaalihuollon asiakkaan *asemasta* ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000), sosiaalihuoltolaissa (710/1982) ja työvoimapalvelulaissa ja kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä *annetussa laissa* (604/1991) säädetään.

2 luku

Toimeenpano

5 §

Aktiivointisuunnitelman laatiminen

(1—4 mom. kuten HE)

Aktiivointisuunnitelman kestosta, muuttamisesta ja keskeytyneen suunnitelman jatkamisesta sovitaan kunnan, työvoimatoimiston ja henkilön kesken. *Asiakkaalla on mahdollisuus käyttää apunaan tukihenkilöä aktiivointisuunnitelman laadinnassa ja uudistamisessa.* Työvoimatoimisto tai kunta tekee päätöksen siitä, onko suunnitelma katsottava keskeytyneeksi. Suunnitelma voidaan katsoa keskeytyneeksi kuukauden kuluttua siitä, kun henkilö on työllistynyt työhön tai yritystoimintaan taikka aloittanut ammattiin tai tutkintoon johtavat päätömiset opinnot. Ennen keskeytyspäätöksen tekemistä työvoimatoimiston tai kunnan on kuultava henkilöä.

6 §

Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen

Kuntouttavan työtoiminnan järjestää kunta. Kunta voi järjestää kuntouttavan työtoiminnan itse, tekemällä kirjallisen sopimuksen sen järjestämisestä toisen kunnan tai kuntayhtymän taikka rekisteröidyn yhdistyksen, rekisteröidyn säätiön, *valtion viraston* tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan kanssa. Kunnan tulee antaa tieto työvoimatoimistolle kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä tekemästään sopimuksesta.

(2—5 mom. kuten HE)

7 §

(Kuten HE)

3 luku

Aktiivointisuunnitelma

8 §

Suunnitelman sisältö

(1 mom. kuten HE)

Aktiivointisuunnitelmaa laadittaessa on 1 momentissa *tarkoitetuista* toimenpiteistä ensiksi selvitettävä mahdollisuus tarjota työtä tai työllistymistä edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelma voi näiden toimenpiteiden ohella sisältää myös työllistymismahdollisuuksia parantavia sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluja. *Tarvittaessa voidaan aktiivointisuunnitelmaa laadittaessa kuulla kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä annetun lain mukaista kuntoutuksen asiakaspalvelun yhteistyöryhmää, jos asiakas antaa tähän suostumuksensa.*

Jos työvoimatoimisto arvioi, ettei henkilölle voida viimeistään kolmen kuukauden kuluessa tarjota työtä tai työllistymistä edistäviä toimenpiteitä, aktiivointisuunnitelmaan tulee sisältyä kuntouttava työtoiminta.

Jos kunta arvioi, ettei henkilö *työ- ja toimintakykynsä asettamien rajoitusten vuoksi* voi välittömästi osallistua kuntouttavaan työtoimin-

taan, suunnitelman tulee sisältää erityislakien mukaisesti sellaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, jotka parantavat hänen mahdollisuuksiaan osallistua myöhemmin kuntouttavaan työtoimintaan. Terveyskeskuksen palvelujen tarvetta arvioitaessa asiantuntijana toimii kunnan terveyskeskus tai sairaanhoitopiiri.

(5 ja 6 mom. kuten HE)

9 — 11 §
(Kuten HE)

12 §

Oikeus salassa pidettäviin tietoihin ja aktivointisuunnitelman tallentaminen

Aktivointisuunnitelman laatimiseen 5 §:n 1 momentin mukaisesti osallistuvilla ja suunnitelmaa laadittaessa asiantuntijoina 8 §:n 4 momentin mukaisesti käytettävillä henkilöillä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen aktivointisuunnitelman laatimiseksi henkilöä koskevat välttämättömät tiedot. Aktivointisuunnitelma talletetaan kunnan sosiaalihuollon henkilökisteriin ja työvoimapalvelujen henkilökisteriin.

4 luku

Kuntouttava työtoiminta

13 §

Toteuttaminen

Kuntouttava työtoiminta on sovitettava henkilön työ- ja toimintakyvyn sekä osaamisen mukaan niin, että se on työmarkkinoille pääsyn kannalta mielekästä ja riittävän vaativaa. Kuntouttava työtoiminta ei saa vakavasti loukata henkilön uskonnollista tai muuta eettistä vakaumusta.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

14 §
(Kuten HE)

15 §

Kuntouttava työtoiminta eräissä tapauksissa

Työmarkkinatukeen oikeutetulle tai työttömyydestä johtuen toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan saavalle tai työttömyyspäivärahaa saavalle henkilölle voidaan hänen pyynnöstään järjestää kuntouttavaa työtoimintaa ennen 3 §:n 1 ja 2 momentissa säädettyjä määräaikoja, jos kunta ja työvoimatoimisto varattuaan henkilölle tilaisuuden tulla kuulluksi arvioivat kuntouttavan työtoiminnan parhaiten tukevan henkilön elämänhallintaa ja työllistymisedellytyksiä. Ennen toiminnan järjestämistä on laadittava kuntouttavaa työtoimintaa koskeva aktivointisuunnitelma siten kuin 3 luvussa säädetään. Henkilön on esitettävä kuntouttavaa työtoimintaa koskeva pyyntö työvoimatoimistolle tai kunnalle.

16 §
(Kuten HE)

5 luku

Etuudet ja korvaukset

17 ja 18 §
(Kuten HE)

6 luku

Kieltäytyminen ja keskeyttäminen sekä niiden seuraukset

19 §
(Kuten HE)

20 §

Pätevä syy kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymiseen tai sen keskeyttämiseen

(1 mom. kuten HE)

Lisäksi henkilöllä on pätevä syy kieltäytyä kuntouttavasta työtoiminnasta tai keskeyttää se

menettämättä oikeuttaan työmarkkinatukeen, jos hänelle tarjottu toiminta

(1 ja 2 kohta kuten HE)

3) on järjestetty siten, että kunta tai muu kuntouttavan työtoiminnan toteuttava (*poist.*) laininlyö tämän lain säännöksiä.

(3—5 mom. kuten HE)

21 §

Toistuva aktivointisuunnitelmasta tai kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytyminen

Henkilöllä, joka toistuvasti

(1 ja 2 kohta kuten HE)

3) jonka 1 ja 2 kohdassa tarkoitetusta menettelystä (*poist.*) on pääteltävissä, ettei hän halua osallistua tässä laissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin, ei ole oikeutta työmarkkinatukeen ennen kuin hän ollut työssä tai työmarkkinatuesta annetun lain 10 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa vähintään kolme kuukautta.

(2 mom. kuten HE)

7 luku

Kuntouttavan työtoiminnan ehdot

22 ja 23 §

(Kuten HE)

8 luku

Rahoitus

24 §

Valtion korvaus

Kunnalla on oikeus saada kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä valtion korvauksena työllisyysmäärärahoista 60 markkaa päivää ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvaa henkilöä kohti. Korvaus maksetaan jälkikäteen niiltä päiviltä, joina henkilö osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan.

(2 mom. kuten HE)

25 §

(Kuten HE)

9 luku

Erinäiset säännökset

26—32 §

(Kuten HE)

5.

Laki

työvoimapalvelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä marraskuuta 1993 annetun työvoimapalvelulain (1005/1993) 10 a §:n otsikko, 10 c, 10 d, 10 e § ja 20 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 10 a §:n otsikko, 10 c, 10 d ja 10 e § laissa 1353/1997, sekä

lisätään 10 a §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa (1353/1997), uusi 4 momentti ja 17 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

10 a ja 10 c §
(Kuten HE)

10 d §

Määräaikaiset työnhakuhaastattelut

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Myöhemmissä työnhakuhaastatteluissa arvioidaan työnhaun tuloksellisuutta ja tehtyjen suunnitelmien toteutumista sekä selvitetään tar-

jolla olevia palveluvaihtoehtoja ja sovitaan jatkotoimenpiteistä. Tällöin arvioidaan myös henkilön mahdollinen tarve työkykyä ja terveydentilaa selvittäviin tutkimuksiin.

10 e, 17 ja 20 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. Eduskunta tähdentää että kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu toissijaiseksi toimenpiteeksi. Kaikissa niissä tapauksissa, joissa työvoimapolitiittisten toimenpiteiden käyttö on mahdollista, ne ovat ensisijaisia. Kuntouttava työtoiminta toissijaisena ei voi korvata työnhakusuunnitelman mukaisia ensisijaisia toimenpiteitä. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ensisijaisten toimenpiteiden ja tämän lain mukaisten resurssien riittävyttä sekä kuntien kustannusten kehitystä.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa lainsäädännön vaikutuksia lain soveltamispiiriin kuuluvien henkilöiden syrjäytymisen ehkäisemiseen, kuntoutumiseen ja työllistymiseen ja seurannan perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunnalle annetaan vuoden 2002 loppuun mennessä selvitys, jossa arvioidaan uudistuksen tavoitteiden toteutumista. Lisäksi selvityksessä tulee arvioida mm. aktivointisuunnitelmien ja kuntouttavan työtoiminnan määrää ja laatua, asiakkaiden ja kuntouttavaa työtoimintaa järjestäneiden tahojen kokemuksia lain tarkoittamista toimenpiteistä sekä viranomaisyhteistyötä.

Helsingissä 1 päivänä joulukuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Marjatta Vehkaoja /sd	Valto Koski /sd
vpj.	Timo Ihamäki /kok (osittain)	Marjaana Koskinen /sd (osittain)
jäs.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Pehr Löf /r
	Merikukka Forsius /vihr	Juha Rehula /kesk
	Tuula Haatainen /sd	Päivi Räsänen /skl
	Saara Karhu /sd	Marjatta Stenius-Kaukonen /vas
	Inkeri Kerola /kesk (osittain)	Raija Vahasalo /kok
	Niilo Keränen /kesk	vjäs. Anne Huotari /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Toimeentulotukiasiakkaina on yhä enenevässä määrin päätoimisia opiskelijoita varsinkin yliopisto- ja koulukaupungeissa. Monesti opiskelijoiden opintososiaaliset etuudet ovat riittämättömiä ja siksi turvaudutaan toimeentulotukeen. Toimeentulotukiasioita käsittelevät sosiaalityöntekijät ovat ylityöllistettyjä ilman ko. asiakasryhmääkin. Myös hallituksen esityksessä rajataan päätoimiset opiskelijat kuntoutustoimenpiteitten ulkopuolelle.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

*että hyväksytään vastalauseen mukainen lausumaehdotus (**Vastalauseen lausumaehdotus**).*

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus pikaisesti selvittää opiskelijoiden toimeentulotukiriippuvuuden ja ryhtyy toimenpiteisiin opiskelijoiden opintososiaalisten etuuksien korjaamiseksi siten, ettei tarvetta toimeentulotukiasiakkuuteen ole.

Helsingissä 1 päivänä joulukuuta 2000

Marjaana Koskinen /sd

VASTALAUSE 2

Perustelut

Pitkäaikais- ja nuorisotyöttömyys on yhteiskuntamme vaikeimpia ongelmia. Yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olevia oli vuoden 1999 lopussa noin 50 000 ja alle 25-vuotiaita oli työttömänä 44 000. Tämän asian edessä yhteiskunta ei saa nostaa käsiä pystyyn. Pitkään työttömänä olleille tai vaikeasti työllistettäville nuorille tarvitaan yksilöllisiä ja räätälöityjä työvoimapolitiittisia erityistoimia, jotta paluu työelämään tulee mahdolliseksi. Keskusta kannattaa sekä lainsäädännöllisesti että rahoituksellisesti yhtenäisen toimintamallin luomista kuntouttavalle työtoiminnalle. Kuntouttava työtoiminta on oltava viimesijainen työvoimapolitiittinen toimenpide.

Lakiesityksen tavoitteet kunkin pitkäaikaisytyöttömän tai muuten syrjäytymisuhan alla elävän henkilön työmarkkinakelpoisuuden kohentamiseksi henkilön omista lähtökohdista lähtien on kannatettavaa. Tarvitaan tukityötä, koulutusta ja kuntoutusta, jotta toimintaan osallistuvien työllisyysmahdollisuuksia voidaan parantaa.

Asiantuntijakuulemisessa tuli esiin esitykseen liittyviä monia puutteita ja korjaustarpeita, mutta ajan puutteen vuoksi niitä ei ollut mahdollista ryhtyä parantamaan. Tästä syystä esitämme, että hallitus seuraa tiiviisti kuntouttavan työtoiminnan käytännön toteuttamista ja antaa kahden vuoden kuluttua selvityksen kuntouttavan työtoiminnan onnistumisesta ja tuloksista. Erityisen tärkeää on seurata, kuinka kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat työllistyvät avoimille työmarkkinoille.

Päävastuu kuntouttavasta työtoiminnasta siirtyy kuntien sosiaalitoimelle. Kunnat suoriutuvat tehtävästä, jos niille annetaan riittävästi aikaa oman toimintamallin luomiseen ja jos huolehditaan riittävästä voimavaroista. Tämä on kuntouttavan työtoiminnan onnistumisen edellytys. Kuntouttava työtoiminta on kunnille uusi tehtävä. Perustuslakivaliokunta on todennut mietinnössään (PeVM 25/1994 vp), että uusista tehtä-

vistä säädettyä on myös huolehdittava siitä, että kunnilla on tosiasialliset edellytykset suoriutua niistä. Valtio ei voi vapautua jonkin tehtävän toteuttamisvastuustaan pelkästään siirtämällä lailla tätä tarkoittavia tehtäviä kunnille. Tähän liittyy koko lakiesityksen kriittisin kohta. Hallituksen esityksessä kuntouttamistoiminnan kustannukset on arvioitu noin 220 miljoonaksi markaksi, kun Suomen Kuntaliiton ja monien kuntien esittämät arviot ovat vähintään kaksinkertaiset.

Hallitus arvioi, että kuntouttavasta työtoiminnasta aiheutuva kustannus olisi 120 markkaa/henkilö/työtoimintapäivä, josta kunnille korvattaisiin 60 markkaa. Kunnalle maksettava korvaus on liian alhainen ja perustuu virheelliseen kustannusarvioon. Mikäli kuntouttavasta toiminnasta halutaan tuloksellista ja lain tavoitteet toteutetuksi, on siihen myös panostettava. Nyt ollaan taas siirtämässä kunnille velvoitteita, mutta ei huolehdita kuitenkaan taloudellisista voimavaroista.

Esitämme, että kuntouttavan työtoiminnasta kunnille maksettava korvaus olisi 120 markkaa/henkilö/työtoimintapäivä.

Kuntoutettavan matkakustannukset on ehdotettu maksettavaksi kuntien toimeentulotuesta. Toimeentulotuki on tarkoitettu viimesijaiseksi tueksi, eikä ole tarkoituksenmukaista lisätä toimeentulotuen asiakaspiiriä ja laajentaa perusteita. Niinpä esitämme matkakustannusten maksamista valtion työllisyysmäärärahoista.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät 4.—8. lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina ja

että 1. lakiehdotuksen 2, 18 ja 24 § sekä 3. lakiehdotuksen 1 § hyväksytään muutettuina seuraavasti:

1. lakiehdotus

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

(1—7 kohta kuten StVM)

8) *matkakorvauksella valtion työllisyysmäärärahoista* maksettavaa korvausta kuntouttavasta työtoiminnasta syntyvistä matkakustannuksista;

(9—11 kohta kuten StVM)

18 §

Matkakorvaukset

Henkilöllä on oikeus saada korvaus *valtion työllisyysmäärärahoista* kuntouttavaan työtoi-

mintaan osallistumisesta aiheutuvista matkakustannuksista (*poist.*).

24 §

Valtion korvaus

Kunnalla on oikeus saada kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä valtion korvauksena työllisyysmäärärahoista *120 markkaa* päivää ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvaa henkilöä kohti. Korvaus maksetaan jälkikäteen niiltä päiviltä, joina henkilö osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan.

(2 mom. kuten StVM)

3. lakiehdotus

1 §

Toimeentulotuen tarkoitus

— — — — —
(3 mom. *poist.*)

Helsingissä 1 päivänä joulukuuta 2000

Juha Rehula /kesk
Niilo Keränen /kesk
Päivi Räsänen /skl